

ЗМІСТ

1. Програма з української мови
2. Програма з біології.
3. Питання для співбесіди з української мови.
4. Питання для співбесіди з біології.
5. Критерії оцінювання співбесіди.
6. Література.

1. Програма з української мови Пояснювальна записка

Програму співбесіди з української мови розроблено з урахуванням чинних програм з української мови для 5–9 класів, програм для профільного навчання учнів 10–11 класів, програми зовнішнього незалежного оцінювання.

Зміст програми складається з основних розділів української мови (фонетика, графіка; лексикологія, фразеологія; будова слова, словотвір; морфологія; синтаксис; стилістика; орфоепія; орфографія; розвиток мовлення).

Мета й завдання вивчення української мови визначені державною програмою з української мови, яка водночас визначає основний зміст навчання і вимоги та критерії оцінювання його результатів.

Основна мета вивчення української мови у навчальних закладах України на сучасному етапі полягає у формуванні національно свідомої, духовно багатого мовної особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами державної мови – її стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
1. Фонетика. Графіка	Фонетика як розділ мовознавчої науки про звуковий склад мови. Голосні й приголосні звуки. Приголосні тверді і м'які, дзвінкі й глухі. Позначення звуків мовлення на письмі. Алфавіт. Співвідношення звуків і букв. Звукове значення букв <i>я, ю, є, і, щ</i> . Склад. Складоподіл. Наголос, наголошені й ненаголошені склади. Уподібнення приголосних звуків. Спрощення в групах приголосних. Найпоширеніші випадки чергування голосних і приголосних звуків. Основні випадки чергування <i>у-в, і-й</i>	Абітурієнт повинен уміти: <i>Визначати</i> в словах голосні, тверді і м'які, дзвінкі й глухі приголосні, ненаголошені й наголошені голосні; ділити слово на склади; визначати звукове значення букв у слові. <i>Визначати</i> місце букв в алфавіті, розташовувати слова за алфавітом; розпізнавати явища уподібнення приголосних звуків, спрощення в групах приголосних, основні випадки чергування голосних і приголосних звуків, чергування <i>у-в, і-й</i>
2. Лексикологія. Фразеологія	Лексикологія як учення про слово. Ознаки слова як мовної одиниці. Лексичне значення слова. Багатозначні й однозначні слова. Пряме та переносне	<i>Пояснювати</i> лексичні значення слів; добирати до слів синоніми й антоніми та <i>використовувати</i> їх у

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	<p>значення слова. Омоніми. Синоніми. Антоніми. Лексика української мови за походженням. Власне українська лексика. Лексичні запозичення з інших мов. Загальноживані слова. Професійна, діалектна, розмовна лексика. Терміни. Лексика української мови з погляду активного й пасивного вживання. Застарілі й нові слова (неологізми). Нейтральна й емоційно забарвлена лексика. Поняття про стійкі сполуки слів і вирази. Фразеологізми. Приказки, прислів'я, афоризми</p>	<p>мовленні; уживати слова в переносному значенні. <i>Знаходити</i> в тексті й доречно використовувати в мовленні вивчені групи слів; пояснювати значення фразеологізмів, приказок, прислів'їв, крилатих висловів, правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> їх у мовленні</p>
<p>3. Будова слова. Словотвір</p>	<p>Будова слова. Основа слова й закінчення. Значущі частини слова: корінь, префікс, суфікс, закінчення. Словотвір. Твірні основи при словотворенні. Основа похідна й непохідна. Основні способи словотворення в українській мові: префіксальний, префіксально-суфіксальний, суфіксальний, безсуфіксальний, складання слів або основ, перехід з однієї частини мови в іншу. Основні способи творення іменників, прикметників, дієслів, прислівників. Складні слова. Способи їх творення. Сполучні голосні [o], [e] у складних словах</p>	<p><i>Відділяти</i> закінчення слів від основи, <i>членувати</i> основу на значущі частини, <i>добирати</i> спільнокореневі слова, слова з однаковими префіксами й суфіксами; <i>розрізняти</i> форми слова й спільнокореневі слова, правильно <i>вживати</i> їх у мовленні; <i>визначати</i> спосіб творення слів</p>
<p>4. Морфологія. 4.1. Іменник</p>	<p>Морфологія як розділ мовознавчої науки про частини мови. Іменник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Іменники власні та загальні, істоти й неістоти. Рід іменників: чоловічий, жіночий, середній. Іменники спільного роду. Число</p>	<p><i>Розпізнавати</i> іменники, визначати їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль, належність іменників до певної групи за їхнім лексичним значенням, уживаністю в мовленні; <i>визначати</i> основні</p>

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	іменників. Іменники, що вживаються в обох числових формах. Іменники, що мають лише форму однини або лише форму множини. Відмінки іменників. Відміни іменників: перша, друга, третя, четверта. Поділ іменників першої та другої відмін на групи. Особливості вживання та написання відмінкових форм. Букви <i>-а(-я)</i> , <i>-у(-ю)</i> в закінченнях іменників другої відміни. Відмінювання іменників, що мають лише форму множини. Невідмінювані іменники в українській мові. Написання і відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові	способи творення іменників; правильно <i>відмінювати</i> іменники, <i>відрізнати</i> правильні форми іменників від помилкових; <i>використовувати</i> іменники в мовленні, <i>послугуючись</i> їхніми виражальними можливостями
4.2. Прикметник	Прикметник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прикметників за значенням: якісні, відносні та присвійні. Явища взаємопереходу прикметників з одного розряду в інший. Якісні прикметники. Ступені порівняння якісних прикметників: вищий і найвищий, способи їх творення (проста й складена форми). Зміни приголосних при творенні ступенів порівняння прикметників. Особливості відмінювання прикметників (тверда й м'яка групи)	<i>Розпізнавати</i> прикметники, <i>визначати</i> їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль; розряди прикметників за значенням; <i>утворювати</i> форми ступенів порівняння якісних прикметників, повні й короткі форми якісних прикметників; <i>розрізнати</i> основні способи творення відносних і присвійних прикметників; <i>відмінювати</i> прикметники; <i>відрізнати</i> правильні форми прикметників від помилкових
4.3. Числівник	Числівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди числівників за значенням:	<i>Розпізнавати</i> числівники, <i>визначати</i> їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль,

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	<p>кількісні (на позначення цілих чисел, дробові, збірні) й порядкові. Групи числівників за будовою: прості й складені. Типи відмінювання кількісних числівників:</p> <p>9) <i>один, одна</i>; 10) <i>два, три, чотири</i>; 11) від <i>п'яти</i> до <i>двадцяти, тридцять, п'ятдесят</i> ... <i>вісімдесят</i>; 12) <i>сорок, дев'яносто, сто</i>; 13) <i>двісті – дев'ятсот</i>; 14) <i>нуль, тисяча, мільйон, мільярд</i>; 15) збірні; 16) дробові.</p> <p>Порядкові числівники, особливості їх відмінювання. Особливості правопису числівників</p>	<p>розряди числівників за значенням, основні способи їх творення, відмінювання; <i>відрізнати</i> правильні форми числівників від помилкових; <i>добирати</i> потрібні форми числівників і використовувати їх у мовленні; <i>визначати</i> сполучуваність числівників з іменниками</p>
4.4. Займенник	<p>Займенник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль.</p> <p>Співвіднесеність займенників з іменниками, прикметниками й числівниками. Розряди займенників за значенням: особові, зворотний, присвійні, вказівні, означальні, питальні, відносні, неозначені, заперечні. Особливості їх відмінювання. Творення й правопис неозначених і заперечних займенників</p>	<p><i>Розпізнавати</i> займенники, визначати їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль, розряди займенників за значенням, основні способи їх творення, відмінювання; <i>відрізнати</i> правильні форми займенників від помилкових, правильно <i>добирати</i> потрібні форми займенників і використовувати їх у мовленні</p>
4.5. Дієслово	<p>Дієслово як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Форми дієслова: дієвідмінювані, відмінювані (дієприкметник) і незмінні (інфінітив, дієприслівник, форми на <i>-но</i>,</p>	<p><i>Розпізнавати</i> дієслова, особливі форми дієслова, безособові дієслова; визначати загальне значення дієслова, морфологічні ознаки, синтаксичну роль, часи й</p>

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	<p><i>-то</i>). Безособові дієслова. Види дієслів: доконаний і недоконаний. Творення видових форм. Часи дієслова: минулий, теперішній, майбутній. Способи дієслова: дійсний, умовний, наказовий. Творення форм умовного та наказового способів дієслів. Словозміна дієслів I та II дієвідміни. Особові та числові форми дієслів (теперішнього та майбутнього часу й наказового способу). Родові та числові форми дієслів (минулого часу й умовного способу). Чергування приголосних в особових формах дієслів теперішнього та майбутнього часу.</p> <p>Дієприкметник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Активні та пасивні дієприкметники. Творення активних і пасивних дієприкметників теперішнього й минулого часу. Відмінювання дієприкметників.</p> <p>Дієприкметниковий зворот. Безособові форми <i>на-но, -то</i>.</p> <p>Дієприслівник як особлива форма дієслова: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Дієприслівники доконаного й недоконаного виду, їх творення. Дієприслівниковий зворот</p>	<p>способи дієслів, дієвідміни, особливості словозміни кожної дієвідміни; <i>використовувати</i> один час і спосіб у значенні іншого; <i>розрізняти</i> основні способи творення дієслів, зокрема видових форм, форм майбутнього часу недоконаного виду, форм умовного та наказового способу дієслів; <i>відрізнати</i> правильні форми дієслів від помилкових.</p> <p><i>Розпізнавати</i> дієприкметники (зокрема відрізнати їх від дієприслівників), <i>визначати</i> їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль, особливості творення, відмінювання; <i>відрізнати</i> правильні форми дієприкметників від помилкових; <i>добирати</i> й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> дієприкметники та дієприкметникові звороти в мовленні. <i>використовувати</i> дієприкметники в мовленні.</p> <p><i>Розпізнавати</i> дієприслівники, <i>визначати</i> їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль, основні способи їх творення;</p>

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
		<i>відрізняти</i> правильні форми дієприслівників від помилкових; <i>правильно будувати</i> речення з дієприслівниковими зворотами
4.6. Прислівник	Прислівник як частина мови: значення, морфологічні ознаки, синтаксична роль. Розряди прислівників за значенням. Ступені порівняння прислівників: вищий і найвищий. Зміни приголосних при творенні прислівників вищого та найвищого ступенів. Правопис прислівників на <i>-o</i> , <i>-e</i> , утворених від прикметників і дієприкметників. Написання разом, окремо й через дефіс прислівників і сполучень прислівникового типу	<i>Розпізнавати</i> прислівники, <i>визначати</i> їхнє загальне значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль, розряди прислівників за значенням, ступені порівняння прислівників, основні способи творення прислівників; <i>відрізняти</i> правильні форми прислівників від помилкових; <i>добирати використовувати</i> прислівники
4.7. Службові частини мови	Прийменник як службова частина мови. Групи прийменників за походженням: непохідні (первинні) й похідні (вторинні, утворені від інших слів). Групи прийменників за будовою: прості, складні й складені. Зв'язок прийменника з непрямыми відмінками іменника. Правопис прийменників Сполучник як службова частина мови. Групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю: сурядні (єднальні, протиставні, розділові) й підрядні (часові, причинові, умовні, способу дії, мети, допустові, порівняльні, з'ясувальні, наслідкові). Групи сполучників за вживанням (одиночні, парні, повторювані) та за будовою (прості, складні,	<i>Розпізнавати</i> прийменники, <i>визначати</i> їхні морфологічні ознаки, групи прийменників за походженням і за будовою; <i>правильно й комунікативно доцільно використовувати</i> форми прийменників у мовленні <i>Розпізнавати</i> сполучники, <i>визначати</i> групи сполучників за значенням і синтаксичною роллю, за вживанням і будовою; <i>правильно й комунікативно доцільно використовувати</i> сполучники в мовленні <i>Розпізнавати</i> частки, <i>визначати</i> групи часток

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	складені). Правопис сполучників Частка як службова частина мови. Групи часток за значенням і вживанням: формотворчі, словотворчі, модальні. Правопис часток	за значенням і вживанням; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> частки в мовленні
4.8. Вигук	Вигук як частина мови. Групи вигуків за походженням: непохідні й похідні. Значення вигуків. Звуконаслідувальні слова. Правопис вигуків	<i>Розпізнавати</i> вигуки, <i>визначати</i> групи вигуків за походженням; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> вигуки в мовленні
11. Синтаксис 11.1. Словосполучення.	Завдання синтаксису. Словосполучення й речення як основні одиниці синтаксису. Підрядний і сурядний зв'язок між словами й частинами складного речення. Головне й залежне слово в словосполученні. Типи словосполучень за морфологічним вираженням головного слова. Словосполучення непоширені й поширені	<i>Розрізняти</i> словосполучення й речення, сурядний і підрядний зв'язок між словами й реченнями; <i>визначати</i> головне й залежне слово в підрядному словосполученні; <i>визначати</i> поширені й непоширені словосполучення, типи словосполучень за способами вираження головного слова
5.2. Речення	Речення як основна синтаксична одиниця. Граматична основа речення. Порядок слів у реченні. Види речень у сучасній українській мові: за метою висловлювання (розповідні, питальні й спонукальні); за емоційним забарвленням (окличні й неокличні); за будовою (прості й складні); за складом граматичної основи (двоскладні й односкладні); за наявністю чи відсутністю другорядних членів (непоширені й поширені); за наявністю	<i>Розрізняти</i> речення різних видів: за метою висловлювання, за емоційним забарвленням, за складом граматичної основи, за наявністю чи відсутністю другорядних членів, за наявністю необхідних членів речення, за будовою, за наявністю чи відсутністю однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	необхідних членів речення (повні й неповні); за наявністю чи відсутністю ускладнювальних засобів (однорідних членів речення, вставних слів, словосполучень, речень, відокремлених членів речення, звертання)	речення, звертання
5.2.1. Просте двоскладне речення	Підмет і присудок як головні члени двоскладного речення. Особливості узгодження присудка з підметом. Способи вираження підмета. Типи присудків: простий і складений (іменний і дієслівний). Способи їх вираження	<i>Визначати</i> структуру простого двоскладного речення, способи вираження підмета й присудка (простого й складеного), особливості узгодження присудка з підметом; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> прості речення
5.2.2. Другорядні члени речення у двоскладному й односкладному реченні	Означення узгоджене й неузгоджене. Прикладка як різновид означення. Додаток. Типи обставин за значенням. Способи вираження означень, додатків, обставин. Порівняльний зворот. Функції порівняльного звороту в реченні (обставина способу дії, присудок)	<i>Розпізнавати</i> види другорядних членів та їхні типи й різновиди, <i>визначати</i> способи вираження означень, додатків, обставин, роль порівняльного звороту; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> виражальні можливості другорядних членів речення в мовленні; правильно розставляти розділові знаки при непоширеній прикладці, порівняльному звороті
5.2.3. Односкладні речення	Грамматична основа односкладного речення. Типи односкладних речень за способом вираження та значенням головного члена: односкладні речення з головним членом у формі присудка	<i>Розпізнавати</i> типи односкладних речень, <i>визначати</i> особливості кожного з типів; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i>

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	(означено-особові, неозначено-особові, узагальнено-особові, безособові) та односкладні речення з головним членом у формі підмета (називні). Способи вираження головних членів односкладних речень. Розділові знаки в односкладному реченні	виражальні можливості односкладних речень у власному мовленні
5.2.4. Просте ускладнене речення	Речення з однорідними членами. Узагальнювальні слова в реченнях з однорідними членами. Речення зі звертанням. Звертання непоширені й поширені. Речення зі вставними словами, словосполученнями, реченнями, їх значення. Речення з відокремленими членами. Відокремлені означення, прикладки – непоширені й поширені. Відокремлені додатки, обставини. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки в ускладненому реченні	<i>Розпізнавати</i> просте речення з однорідними членами, звертаннями, вставними словами, словосполученнями, реченнями, відокремленими членами (означеннями, прикладками, додатками, обставинами), зокрема уточнювальними, та правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> виражальні можливості таких речень у мовленні; правильно <i>розставляти</i> розділові знаки в них
5.2.5. Складне речення	Ознаки складного речення. Засоби зв'язку простих речень у складному: 3) інтонація й сполучники або сполучні слова; 4) інтонація. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин: сполучникові й безсполучникові. Сурядний і підрядний зв'язок між частинами складного речення	<i>Розпізнавати</i> складні речення різних типів, <i>визначати</i> їхню структуру, види й засоби зв'язку між простими реченнями. <i>Добирати</i> й <i>конструювати</i> складні речення, що оптимально відповідають конкретній комунікативній меті. Правильно <i>розставляти</i> розділові знаки, <i>будувати</i> схему такого речення
5.2.5.1. Складн осу-рядне речення	Єднальні, протиставні та розділові сполучники в складносурядному реченні. Сміслові зв'язки між частинами	<i>Розпізнавати</i> складносурядні речення, <i>визначати</i> смислові зв'язки між частинами

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	складносурядного речення	складносурядного речення; комунікативно доцільно <i>використовувати</i> його виражальні можливості в мовленні
5.2.5.2. Складн опід-рядне речення	Складнопідрядне речення, його будова. Головне й підрядне речення. Підрядні сполучники й сполучні слова як засоби зв'язку у складнопідрядному реченні. Основні види підрядних речень: означальні, з'ясувальні, обставинні (місця, часу, способу дії та ступеня, порівняльні, причини, наслідкові, мети, умовні, допустові). Складнопідрядні речення з кількома підрядними, їх типи за характером зв'язку між частинами: 4) складнопідрядні речення з послідовною підрядністю; 5) складнопідрядні речення з однорідною підрядністю; 6) складнопідрядні речення з неоднорідною підрядністю	<i>Розпізнавати</i> складнопідрядні речення, <i>визначати</i> їхню будову, зокрема складнопідрядних речень з кількома підрядними, <i>відобразити</i> її в схемі складнопідрядного речення; <i>визначати</i> основні види підрядних речень, типи складнопідрядних речень за характером зв'язку між частинами. Правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> виражальні можливості складнопідрядних речень різних типів у процесі спілкування
5.2.5.3. Безпол учникове складне речення	Типи безсполучникових складних речень за характером смислових відношень між складовими частинами-реченнями: 3) з однорідними частинами-реченнями (рівноправними); 4) з неоднорідними частинами (пояснюваною і пояснювальною). Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні	<i>Розпізнавати</i> безсполучникові складні речення; <i>визначати</i> смислові відношення між їхніми частинами-реченнями (однорідними й неоднорідними), особливості інтонації безсполучникових складних речень; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> виражальні можливості безсполучникових складних речень у

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
		мовленні
5.2.5.4. Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку	Складні речення з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку	<i>Визначати</i> структуру складних речень з різними видами сполучникового й безсполучникового зв'язку; правильно й комунікативно доцільно <i>використовувати</i> виражальні можливості речень цього типу в мовленні
5.3. Способи відтворення чужого мовлення	Пряма й непряма мова. Речення з прямою мовою. Слова автора. Заміна прямої мови непрямою. Цитата як різновид прямої мови. Діалог	<i>Визначати</i> в реченні з прямою мовою слова автора й пряму мову, речення з непрямою мовою; <i>замінювати</i> пряму мову непрямою; правильно й доцільно <i>використовувати</i> в тексті пряму мову й цитати; правильно <i>вживати</i> розділові знаки в конструкціях із прямою мовою та діалогом
8. Стилїстика	Стилї мовлення (розмовний, науковий, художній, офіційно-діловий, публіцистичний, конфесійний), їх основні ознаки, функції	<i>Розпізнавати</i> стилї мовлення, <i>визначати</i> особливості кожного з них; <i>користуватися</i> різноманітними виражальними засобами української мови в процесі спілкування для оптимального досягнення мети спілкування
9. Орфоепія	Відображення вимови голосних (наголошених і ненаголошених) через фонетичну транскрипцію. Відображення вимови приголосних звуків: 1) [дж], [дз], [дз']; 2) [г]; 3) [ж], [ч], [ш], [дж];	<i>Визначати</i> особливості вимови голосних і приголосних звуків; <i>наголошувати</i> слова відповідно до орфоепічних норм

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	7) груп приголосних (уподібнення, спрощення); 8) м'яких приголосних; 9) подовжених приголосних. Вимова слів з апострофом	
8. Орфографія	Правопис літер, що позначають ненаголошені голосні [e], [и], [o] в коренях слів. Спрощення в групах приголосних. Сполучення <i>йо, ьо</i> . Правила вживання м'якого знака. Правила вживання апострофа. Подвоєння букв на позначення подовжених м'яких приголосних і збігу однакових приголосних звуків. Правопис префіксів і суфіксів. Позначення чергування приголосних звуків на письмі. Правопис великої літери. Лапки у власних назвах. Написання слів іншомовного походження. Основні правила переносу слів з рядка в рядок. Написання складних слів разом і через дефіс. Правопис складноскорочених слів. Написання чоловічих і жіночих імен по батькові, прізвищ. Правопис відмінкових закінчень іменників, прикметників. Правопис <i>н</i> та <i>nn</i> у прикметниках і діеприкметниках, <i>не</i> з різними частинами мови.	<i>Розпізнавати</i> вивчені орфограми й <i>пояснювати</i> їх за допомогою правил; правильно <i>писати</i> слова з вивченими орфограмами, <i>знаходити</i> й <i>виправляти</i> орфографічні помилки на вивчені правила
9. Розвиток мовлення	Загальне уявлення про спілкування й мовлення; види мовленнєвої діяльності; адресант і адресат мовлення; монологічне й діалогічне мовлення; усне й писемне мовлення; основні правила спілкування. Тема й основна думка висловлювання. Вимоги до мовлення (змістовність, логічна послідовність, багатство, і	<i>Уважно читати, усвідомлювати</i> й <i>запам'ятовувати</i> зміст прочитаного, диференціюючи в ньому головне та другорядне. Критично <i>оцінювати</i> прочитане. <i>Аналізувати</i> Тексти різних стилів, типів і жанрів. <i>Будувати</i>

Назва розділу, теми	Знання	Предметні вміння та способи навчальної діяльності
	<p>точність, виразність, доречність, правильність). Текст як середовище функціонування мовних одиниць. Основні ознаки тексту: зв'язність, комунікативність, членованість, інформативність. Зміст і будова тексту, поділ тексту на абзаци, мікротеми. Способи зв'язку речень у тексті. Класифікація текстів за сферою використання, метою, структурними особливостями. Тексти різних стилів, типів, жанрів мовлення</p>	<p>письмове висловлення, логічно викладаючи зміст, підпорядковуючи його темі й основній думці, задуму, обраному стилю та типу мовлення, досягати визначеної комунікативної мети. <i>Уміти</i> формулювати, добирати доречні аргументи і приклади, робити висновок, висловлювати власну позицію, свій погляд на ситуацію чи обставин; правильно <i>структурувати</i> текст, використовуючи відповідні мовленнєві звороти. <i>Знаходити</i> й <i>виправляти</i> похибки та помилки в змісті, побудові й мовному оформленні власних висловлювань, спираючись на засвоєні знання</p>

2. Програма з біології

Програму вступного випробування у формі співбесіди з біології складено у відповідності до вимог Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти, що затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1392, Концепції екологічної освіти України (затвердженої рішенням колегії МОН України від 20.12.2001 №13/6-19) та відповідно до положень концепції Нової української школи (розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.12.16 №988-р) й навчальної програми для закладів середньої освіти з дисципліни «Біологія та екологія», затвердженої Міністерством освіти і науки України 23.10.2017р., наказ №1407.

У запропонованій програмі стисло наведено зміст розділів шкільної програми, де вказано основний понятійний апарат, яким повинен володіти абітурієнт. Також наводиться перелік основних питань, які виносяться на вступне випробування. Цей перелік дасть можливість абітурієнту систематизувати свої знання та допоможе зорієнтуватися, на які питання треба звернути увагу при підготовці до вступного іспиту з біології.

Біологія як наука. Предмет біології. Основні галузі біології та її місце серед інших наук.

Рівні організації біологічних систем.

Основні методи біологічних досліджень.

Основні властивості живого (загальні властивості живих систем).

Вода та її основні фізико-хімічні властивості.

Інші неорганічні сполуки.

Органічні молекули.

Вуглеводи та ліпіди.

Поняття про біологічні макромолекули – біополімери.

Білки, їхня структурна організація та основні функції.

Ферменти, їхня роль у клітині.

Нуклеїнові кислоти. Роль нуклеїнових кислот як носія спадкової інформації.

АТФ.

Клітина — одиниця живого. Основні властивості клітини (ріст, поділ, обмін з навколишнім середовищем). Основні положення клітинної теорії.

Методи дослідження клітин. Типи мікроскопії.

Структура еукаріотичної клітини: клітинна мембрана, цитоплазма та основні клітинні органели.

Ядро, його структурна організація та функції.

Типи клітин та їхня порівняльна характеристика: прокаріотична та еукаріотична клітина, рослинна та тваринна клітина.

Обмін речовин та енергії.

Основні шляхи розщеплення органічних речовин в живих організмах. Клітинне дихання. Біохімічні механізми дихання.

Фотосинтез: світлова та темнова фаза. Хемосинтез.

Базові принципи синтетичних процесів у клітинах та організмах

Гени та геноми. Будова генів та основні компоненти геномів про- та еукаріотів.

Транскрипція. Основні типи РНК.
Генетичний код. Біосинтез білка.
Подвоєння ДНК; репарація пошкоджень ДНК.

Поділ клітин: клітинний цикл, мітоз.
Мейоз. Рекомбінація ДНК.
Статеві клітини та запліднення.
Етапи індивідуального розвитку.

Класичні методи генетичних досліджень. Генотип та фенотип. Алелі. Закони Менделя.

Ознака як результат взаємодії генів. Поняття про зчеплення генів і кросинговер.
Генетика статі й успадкування, зчеплене зі статтю.
Форми мінливості.
Мутації: види мутацій, причини та наслідки мутацій.
Спадкові захворювання людини. Генетичне консультування.
Сучасні методи молекулярної генетики
Популяції живих організмів та їх основні характеристики.
Еволюційні фактори. Механізми первинних еволюційних змін.
Механізми видоутворення.
Розвиток еволюційних поглядів. Теорія Ч. Дарвіна.
Роль палеонтології, молекулярної генетики в обґрунтуванні теорії еволюції.
Еволюція людини. Етапи еволюції людини.
Світоглядні та наукові погляди на походження та історичний розвиток життя
Поняття про екосистему та чинники середовища. Співіснування організмів в угрупованнях. Різноманітність екосистем.
Харчові зв'язки (ланцюги живлення), потоки енергії та колообіг речовин і потік енергії в екосистемах.
Біотичні, абіотичні та антропічні (антропогенні, техногенні) фактори.
Стабільність екосистем та причини її порушення. Вплив людини та її діяльності на екосистеми. Екологічна етика.
Біосфера як цілісна система. Захист і збереження біосфери, основні заходи щодо охорони навколишнього середовища.
Природоохоронні території.

Поняття про селекцію.

Введення в культуру рослин. Методи селекції рослин.
Одомашнення тварин. Методи селекції тварин.
Огляд традиційних біотехнологій. Основи генетичної та клітинної інженерії. Роль генетичної інженерії в сучасних біотехнологіях і медицині. Генетично модифіковані організми.
Червона книга України.

Різноманітність життя (на прикладах представників основних груп живої природи).
Методи біологічних досліджень організмів.

Основи еволюційної філогенії та систематики.

Неклітинні форми життя: віруси.

Основні групи організмів: бактерії, археї, еукаріоти.

Бактерії — найменші одноклітинні організми.

Огляд основних еукаріотичних таксонів

Одноклітинні організми (на прикладі хламідомонади, представників діатомових водоростей, евглени, амеби, інфузорії). Приклади представників одноклітинних. Паразитичні одноклітинні організми. Середовища існування одноклітинних організмів, їхні процеси життєдіяльності, особливості будови, роль у природі та житті людини.

Колоніальні організми, перехід до багатоклітинності (губки, ульва).

Рослини. Рослина — живий організм. Фотосинтез як характерна особливість рослин, живлення, дихання, рухи рослин.

Будова рослини. Тканини рослин. Органи рослин.

Корінь: будова та основні функції.

Пагін: будова та основні функції.

Різноманітність і видозміни вегетативних органів.

Розмноження рослин: статеве та нестатеве. Вегетативне розмноження рослин.

Квітка. Суцвіття. Запилення. Запліднення.

Насінина. Плід. Способи поширення.

Способи класифікації рослин (за середовищем існування, будовою, розмноженням, тощо).

Водорості (зелені, бурі, червоні).

Мохи.

Папороті, хвощі, плауни.

Голонасінні.

Покритонасінні (Квіткові).

Екологічні групи рослин (за відношенням до світла, води, температури).

Життєві форми рослин.

Рослинні угруповання.

Значення рослин для існування життя на планеті Земля.

Значення рослин для людини.

Гриби. Особливості живлення, життєдіяльності та будови грибів: грибна клітина, грибниця, плодове тіло. Розмноження та поширення грибів. Групи грибів: симбіотичні — мікоризоутворюючі шапинкові гриби; лишайники; сапротрофні — цвільові гриби, дріжджі; паразитичні (на прикладі трутовиків і збудників мікозів людини). Значення грибів у природі та житті людини.

Тварини. Основні відмінності тварин від рослин та грибів. Особливості живлення тварин.

Будова тварин: клітини, *тканини*, органи та системи органів.

Способи класифікації тварин (за середовищем існування, способом пересування, способом життя тощо).

Кишквопорожнинні: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Кільчасті черви: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Членистоногі: Ракоподібні, Павукоподібні, Комахи: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Молюски: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Паразитичні безхребетні тварини.

Риби: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Амфібії: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Рептилії: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Птахи: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Ссавці: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.

Живлення і травлення. Особливості обміну речовин гетеротрофного організму. Різноманітність травних систем.

Дихання та газообмін у тварин. Органи дихання, їх різноманітність. Значення процесів дихання.

Транспорт речовин у тварин. Незамкнена та замкнена кровоносні системи. Кров, її основні функції.

Виділення, його значення для організму. Органи виділення тварин.

Опора і рух. Види скелета. Значення опорно-рухової системи. Два типи симетрії як відображення способу життя. Способи пересування тварин.

Покриви тіла тварин, їх різноманітність та функції.

Органи чуття, їх значення.

Нервова система, її значення, розвиток у різних тварин.

Розмноження та його значення. Форми розмноження тварин. Статеві клітини та запліднення.

Розвиток тварин (з перетворенням та без перетворення). *Періоди та тривалість життя тварин.*

Поведінка тварин, методи її вивчення. Вроджена і набута поведінка. Способи орієнтування тварин. Хомінг. Міграції тварин. Форми поведінки тварин: дослідницька, харчова, захисна, гігієнічна, репродуктивна (пошук партнерів, батьківська поведінка та турбота про отомство), територіальна, соціальна. Типи угруповань тварин за К. Лоренцем. Ієрархія у групі. Комунікація тварин. Використання тваринами знарядь праці. Елементарна розумова діяльність. *Еволюція поведінки тварин, її пристосувальне значення.*

Людина. Біосоціальна природа людини.

Науки, що вивчають людину. Методи дослідження організму людини. Значення знань про людину для збереження її здоров'я.

Організм людини як біологічна система. Різноманітність клітин організму людини. Тканини. Органи. Фізіологічні системи.

Поняття про *механізми регуляції*.

Нервова регуляція. Нейрон. Рефлекс. Рефлекторна дуга.

Гуморальна регуляція. Поняття про гормони.

Імунна регуляція.

Опорно-рухова система. Значення опорно-рухової системи, її будова та функції. Кістки, хрящі. Огляд будови скелета. З'єднання кісток. Функції та будова скелетних м'язів. Робота м'язів. Втома м'язів. Основні групи скелетних м'язів. *Розвиток опорно-рухової системи людини з віком.* Надання першої допомоги при ушкодженнях опорно-рухової системи. Профілактика порушень опорно-рухової системи.

Обмін речовин та перетворення енергії в організмі людини — основна властивість живого. Харчування й обмін речовин. Їжа та її компоненти. Склад харчових продуктів. Значення компонентів харчових продуктів. Харчові та енергетичні потреби людини.

Травлення. Значення травлення. Система органів травлення. Процес травлення: ковтання, перистальтика, всмоктування. *Регуляція травлення.* Харчові розлади та їх запобігання.

Дихання. Значення дихання. Система органів дихання. Газообмін у легенях і тканинах. Дихальні рухи. *Нейрогуморальна регуляція дихальних рухів.* Профілактика захворювань дихальної системи.

Внутрішнє середовище організму. Поняття про гомеостаз. Кров, її склад та функції. Лімфа. Зсідання крові. Групи крові та переливання крові. Імунна система. Імунітет. Специфічний і неспецифічний імунітет. Імунізація. Алергія. СНІД.

Система кровообігу. Серце: будова та функції. Робота серця. Будова та функції кровоносних судин. Рух крові. Кровотечі. Серцево-судинні хвороби та їх профілактика.

Виділення — важливий етап обміну речовин. Будова та функції сечовидільної системи. Захворювання нирок та їх профілактика.

Шкіра. Значення і будова шкіри. Терморегуляція. Перша допомога при термічних пошкодженнях шкіри (опіки, обмороження), тепловому та сонячному ударі. Захворювання шкіри та їх профілактика.

Нервова система. Будова нервової системи. Центральна і периферична нервова система людини. Спинний мозок. Головний мозок. Поняття про соматичну нервову систему. Вегетативна нервова система. Профілактика захворювань нервової системи.

Сенсорні системи. Загальна характеристика сенсорних систем, їхня будова.

Зорова сенсорна система. Око. Гігієна зору.

Слухова сенсорна система. Вуха. Гігієна слуху.

Сенсорні системи смаку, нюху, рівноваги, руху, дотику, температури, болю.

Вища нервова діяльність. Поняття про вищу нервову діяльність і її основні типи. Умовні та безумовні рефлекси. Інстинкти. Мова. Навчання та пам'ять. Мислення та свідомість. Сон. Біоритми.

Ендокринна система. Залози внутрішньої та змішаної секреції. Профілактика захворювань ендокринної системи.

Репродуктивна система. Будова та функції репродуктивної системи. Статеві клітини. Запліднення. Менструальний цикл. Вагітність. Ембріональний період розвитку людини. Плацента, її функції. Постембріональний розвиток людини. Репродуктивне здоров'я.

Цілісність організму людини. Взаємодія регуляторних систем організму

3. Питання для проведення співбесіди з української мови:

1. Лексикологія як наука. Види лексики.
2. Фразеологія як наука. Поняття фразеологізму.
3. Лексичні й фразеологічні синоніми. Антоніми. Пароніми. Омоніми.
4. Основні групи фразеологізмів.
5. Основні правила вимови голосних і приголосних звуків.
6. Ненаголошені Е, И в корені слова.
7. Позначення м'якості приголосних на письмі.
8. Правила вживання апострофа.
9. Чергування голосних і приголосних в українській мові.
10. Зміни приголосних при збігові їх у процесі словотворення.
11. Спрощення в групах приголосних.
12. Подвоєння та подовження приголосних.
13. Правопис префіксів і суфіксів.
14. Уживання великої літери.
15. Написання складних слів разом, окремо, з дефісом.
16. Написання слів іншомовного походження.
17. Складні випадки написання прізвищ і географічних назв.
18. Написання НЕ, Ні з різними частинами мови.
19. Іменник як частина мови. Морфологічні ознаки. Синтаксична роль.
20. Граматичні категорії іменника (рід, число, відмінок).
21. Відмінювання іменників. Складні випадки відмінювання іменників II відміни чоловічого роду.
22. Визначення роду невідмінюваних іменників, іменники спільного і подвійного роду.
23. Іменники чоловічого та жіночого роду, що означають людей за діяльністю.
24. Складні випадки узгодження роду іменників з іншими частинами мови.
25. Особливості кличного відмінка. Творення й відмінювання чоловічих і жіночих імен по батькові.
26. Іменники, що вживаються тільки в однині та лише у множині.
27. Прикметник як частина мови.
28. Ступені порівняння прикметників.
29. Числівник як частина мови.
30. Позначення дат і часу.
31. Складні випадки узгодження числівників з іменниками.
32. Складні випадки відмінювання числівників.
33. Займенник, як частина мови.
34. Дієслово як частина мови.
35. Способи дієслова.
36. Дієприкметник.
37. Дієприкметниковий зворот.
38. Дієприслівник.
39. Дієприслівниковий зворот.
40. Прислівник як частина мови.
41. Утворення ступенів порівняння прислівників.
42. Службові частини мови.

43. Вигук в реченні.
44. Словосполучення.
45. Складні випадки синтаксичного узгодження, варіанти керування та прилягання.
46. Просте речення і пунктуація.
47. Тире між підметом і присудком.
48. Односкладні та двоскладні, повні та неповні речення.
49. Однорідні члени речення. Розділові знаки при них.
50. Відокремлені члени речення.
51. Вставні та вставлені конструкції та розділові знаки при них.
52. Складне речення і пунктуація.
53. Звертання.
54. Складносурядне речення і пунктуація.
55. Складнопірядне речення і пунктуація.
56. Безсполучникові складні речення і пунктуація.
57. Складні синтаксичні конструкції.
58. Розділові знаки при прямій мові.

4. Питання для проведення співбесіди з біології:

1. Значення опорно-рухової системи, її будова та функції.
2. Функції та будова скелетних м'язів.
3. Профілактика порушень опорно-рухової системи.
4. Значення травлення. Система органів травлення.
5. Процес травлення: ковтання, перистальтика, всмоктування.
6. Значення дихання. Система органів дихання.
7. Газообмін у легенях і тканинах.
8. Кров, її склад та функції.
9. Групи крові та переливання крові.
10. Зсідання крові.
11. Імунна система. Імунітет. Імунізація. Алергія. СНІД.
12. Серце: будова та функції.
13. Робота серця.
14. Будова та функції кровоносних судин. Рух крові.
15. Серцево-судинні хвороби та їх профілактика.
16. Будова та функції сечовидільної системи.
17. Значення і будова шкіри. Терморегуляція.
18. Будова нервової системи. Центральна і периферична нервова система людини.
19. Спинний мозок.
20. Головний мозок.
21. Соматична та вегетативна нервова система.
22. Загальна характеристика сенсорних систем, їхня будова.
23. Зорова сенсорна система. Око. Гігієна зору.
24. Слухова сенсорна система. Вуха. Гігієна слуху.
25. Умовні та безумовні рефлекси.
26. Залози внутрішньої та змішаної секреції.
27. Статеві клітини. Запліднення. Менструальний цикл.
28. Ембріональний період розвитку людини. Плацента, її функції.
29. Гуморальна регуляція. Поняття про гормони.
30. Нервова регуляція. Рефлекс. Рефлекторна дуга.
31. Білки, їхня структурна організація та основні функції.
32. Ферменти, їхня роль у клітині.
33. Нуклеїнові кислоти. Роль нуклеїнових кислот як носія спадкової інформації.
34. АТФ.
35. Вуглеводи.
36. Ліпіди.
37. Клітинна мембрана (хімічний склад, будова та функції)
38. Цитоплазма та основні клітинні органели.
39. Ядро, його структурна організація та функції.
40. Порівняльна характеристика прокаріотичної та еукаріотичної клітини.
41. Порівняльна характеристика рослинної та тваринної клітини.
42. Біосинтез білка.
43. Поділ клітин: клітинний цикл, мітоз.
44. Транскрипція. Основні типи РНК.

45. Мутації: види мутацій, причини та наслідки мутацій.
46. Закони Менделя.
47. Спадкові захворювання людини. Генетичне консультування.
48. Харчові зв'язки (ланцюги живлення), потоки енергії та колообіг речовин і потік енергії в екосистемах.
49. Біотичні, абіотичні та антропогенні (антропогенні, техногенні) екологічні фактори.
50. Водорості (зелені, бурі, червоні).
51. Покритонасінні (Квіткові) рослини.
52. Значення грибів у природі та житті людини.
53. Павукоподібні: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
54. Комахи: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
55. Птахи: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
56. Ссавці: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
57. Риби: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
58. Амфібії: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
59. Рептилії: особливості будови, способу життя, різноманітність, роль у природі та значення в житті людини.
60. Основні властивості живого (загальні властивості живих систем).

5. Критерії оцінювання співбесіди

Оцінювання результатів знань вступника з мови здійснюється на основі:

а) врахування основної мети, що передбачає різнобічний мовленнєвий розвиток особистості;

б) освітнього змісту навчального предмета, який розподіляється на чотири елементи: знання, вміння й навички, досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісного ставлення до світу;

в) функціонального підходу до мовного курсу, який передбачає вивчення мовної теорії в аспекті практичних потреб розвитку мовлення.

Об'єктами оцінювання мають:

- мовленнєві вміння й навички з чотирьох видів мовленнєвої діяльності;
- знання про мову й мовлення;
- мовні вміння та навички;
- досвід творчої діяльності;
- досвід особистого емоційно-ціннісного ставлення до світу.

При оцінюванні усної відповіді потрібно керуватись такими критеріями:

- Повнота і правильність відповіді.
- Ступінь усвідомлення, розуміння вивченого.
- Мовленнєве оформлення відповіді.

Відповідь повинна бути зв'язним, логічно послідовним повідомленням на певну тему, виявляти вміння застосовувати визначення, правила до конкретних випадків.

Завдання вступних випробувань у формі співбесіди з біології полягає в тому, щоб оцінити в абітурієнтів:

– оволодіння абітурієнтами термінологічним апаратом біології та екології, усвідомлення суті основних законів і закономірностей, що дають змогу зрозуміти неперервність життя та його нерозривний зв'язок з довкіллям;

– розуміння універсальності функціональних ознак життя, принципів та вимог підтримання життєдіяльності організму;

– розвиток особистої відповідальності за стан довкілля, формування ціннісних орієнтацій на обмеження природи, розуміння необхідності узгодження стратегії природи і стратегії людини на основі ідеї універсальних природних зв'язків та самообмеженості, подолання споживацького ставлення до природи.

Бали	Характеристика виконаної роботи
Незараховано	Вступник не приступив до відповіді на питання.
100	Вступник виявляє повне незнання матеріалу відповідного питання, здебільшого відповідає на запитання лише "так" чи "ні".
101	Вступник виявляє незнання матеріалу відповідного питання, здебільшого відповідає короткими репліками.
111	Вступник допускає помилки у формулюванні правил, тверджень, лексика і граматична будова збіднені.
102	Вступник виявляє серйозні прогалини в знаннях основного матеріалу, не може виконати практичні завдання, не може навести приклади.
103	Вступник виявляє серйозні прогалини в знаннях основного матеріалу, не може виконати практичні завдання, відчуває труднощі під час добору прикладів.
104	Вступник може розрізняти об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи.
105	Вступник може розрізняти об'єкт вивчення і відтворити деякі його елементи, навести один приклад.
106	Вступник допускає багато помилок, відповідаючи на теоретичні та практичні завдання, відчуває труднощі під час добору прикладів.

107	Вступник допускає багато помилок, відповідаючи на теоретичні та практичні завдання, частково наводить приклади.
108	Вступник допускає суттєві помилки у формулюванні правил та законів, що спотворюють їх зміст, не може навести приклади і виконати практичні завдання.
109	Вступник допускає незначні помилки у формулюванні правил, законів та закономірностей, не може навести приклади, але частково може виконати практичні завдання.
110	Вступник допускає незначні помилки у формулюванні правил, законів та закономірностей може навести один приклад і виконати частково практичні завдання.
111	Вступник допускає незначні помилки у формулюванні правил, законів та закономірностей може навести декілька прикладів і виконати частково практичні завдання.
112	Вступник не розрізняє головну та другорядну інформацію; допускаються принципові помилки при виконанні завдань; частково наводить приклади до відповідного правила чи закону, але не всі правильно.
113	Вступник не розрізняє головну та другорядну інформацію; допускаються незначні помилки при виконанні завдань; наводить три приклади до відповідного правила чи закону, але є неточності.
114	Вступник фрагментарно відтворює незначну частину навчального матеріалу з певного питання; відчуває труднощі під час виконання практичного завдання.
115	Вступник фрагментарно відтворює частину навчального матеріалу з певного питання, відчуває незначні труднощі під час виконання практичного завдання.
116	Вступник може усно відтворити кілька термінів, понять без наведення прикладів.
117	Вступник може усно відтворити кілька термінів, понять; частково аргументувати відповідь, навівши декілька прикладів.
118	Вступник непослідовно і невпевнено викладає матеріал без наведення прикладів і роблячи помилки в завданнях.
119	Вступник не дотримується мовних та мовленнєвих норм сучасної літературної мови, а також не може послідовно описати біологічні процеси чи явища, відтворюючи теоретичний та практичний матеріали, наводить два приклади.
120	Вступник розрізняє об'єкт вивчення і відтворює деякі його елементи як в теорії, так і в практичних завданнях.
121	Вступник відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, але сам досягти комунікативної мети не може.
122	Вступник відповідає на елементарні запитання короткими репліками, що містять недоліки різного характеру, але намагається сам досягти комунікативної мети.
123	Вступник не має сформованих практичних умінь та навичок, що призводить до помилок, виконуючи різні форми завдань.
124	Вступник відтворює менш як половину навчального матеріалу з певної теми; допускає помилки, виконуючи завдання.
125	Вступник відтворює менш як половину навчального матеріалу з певної теми, наводить декілька прикладів; допускає помилки, виконуючи завдання.
126	Вступник здатен усно та письмово відтворити окремі положення завдання; навести приклади, але з деякими неточностями.
127	Висловлювання вступника характеризується неповнотою і поверховістю в розкритті теми; допускаються помилки, виконуючи практичні завдання.
128	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень певної теми, допускає помилки в формулюванні правил та законів. Наводить декілька прикладів.
129	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень певної теми, допускає частково помилки в формулюванні правил та законів; наводить декілька прикладів.
130	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень певної теми, але викладає матеріал непослідовно; частково наводить приклади.
131	Вступник викладає матеріал не в повному обсязі і допускає помилки у мовленнєвому оформленні відповіді, а також у знаннях структури та характеристик біологічних процесів, наводить приклади.
132	Вступник має недостатній рівень знань; знає близько половини навчального матеріалу. Наводить приклади, але з деякими неточностями.
133	Вступник знає більш як половину навчального матеріалу з певного питання; здатен з помилками й неточностями дати визначення понять, законів, закономірностей, будови та функцій. Наводить приклади, але не може їх пояснити.
134	Вступник знає більш як половину навчального матеріалу з певного питання; здатен з

	помилками й неточностями дати визначення понять, законів, закономірностей, будови та функцій, сформулювати правило; навести декілька прикладів.
135	Вступник знає більш як половину навчального матеріалу з певного питання; здатен з помилками й неточностями дати визначення понять, законів, закономірностей, будови та функцій, сформулювати правило, навести приклади, частково їх пояснити.
136	Вступник знає більш як половину навчального матеріалу з певного питання; здатен з помилками й неточностями дати визначення понять, законів, закономірностей, будови та функцій, сформулювати правило; є відхилення від теми. Наведено декілька прикладів.
137	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з певної теми; питання значною мірою розкриті, але трапляються недоліки при наведенні прикладів.
138	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з певної теми; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; без прикладів.
139	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з певної теми; відповідь його правильна, але недостатньо осмислена; наводить приклади, але не до всіх правил, законів та закономірностей.
140	Вступник виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу з певної теми; виклад загалом зв'язний, питання в цілому розкрито, але відсутня самостійність суджень, їх аргументованість.
141	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал з певного питання; але є порушення послідовності його викладу; відсутня аргументованість, наводить два приклади.
142	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал з певного питання; але є порушення послідовності його викладу; відсутня аргументованість, наводить три і більше прикладів.
143	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал з певного питання; часткова аргументованість викладеного; наведено три і більше прикладів.
144	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал з певного питання; але є порушення послідовності його викладу; наводить приклади, але з деякими неточностями.
145	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; але правила, закони і закономірності не завжди підтверджуються прикладами; є недоліки у відповіді.
146	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; самостійно створює достатньо повне, зв'язне висловлення; але правила, закони і закономірності не завжди підтверджуються прикладами; є відхилення від теми.
147	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; самостійно створює достатньо повне, зв'язне, з елементами самостійного судження висловлення; але є порушення послідовності викладу теми; недостатньо наведених прикладів.
148	Вступник правильно і логічно відтворює навчальний матеріал; самостійно створює достатньо повне, зв'язне, з елементами самостійного судження висловлення; але є неточності у відповідях та практичних завданнях.
149	Вступник правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, але є часткові відхилення від теми; недостатньо наведених прикладів.
150	Вступник правильно відтворює навчальний матеріал, знає основоположні теорії і факти, вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, але є часткові відхилення від теми.
151	Вступник має достатні знання, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати; вдало добирає лексичні засоби, обґрунтовує біологічні процеси, але у відповіді є неточності.
152	Вступник має достатні знання, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, намагається аналізувати, встановлювати найсуттєвіші зв'язки і залежність між явищами, фактами; приклади відповідають запропонованій темі, але їх недостатньо і з певними неточностями.
153	Вступник володіє теоретичним матеріалом; застосовує знання на практиці; наводить самостійно складені приклади, але не всі вони відповідають темі; основна думка не аргументується.
154	Вступник володіє теоретичним матеріалом; наводить самостійно складені приклади; але є неточності з приводу подачі матеріалу з точки зору норм літературної мови, а також є неточності у висвітленні будови чи функцій біологічних об'єктів.
155	Вступник володіє теоретичним матеріалом; вміє обґрунтовувати свої думки, але з деяким відхиленням від теми; застосовує знання на практиці; наводить приклади, але є неточності.

156	Вступник володіє теоретичним матеріалом; вміє обґрунтовувати свої думки; намагається самостійно навести приклади до певного завдання, але добір слів та вживання термінів не завжди вдалий.
157	Вступник володіє теоретичним матеріалом; вміє обґрунтовувати свої думки; застосовує знання на практиці; вдало добирає лексичні засоби, правильно використовує біологічні терміни і наводить приклади.
158	Знання вступника є достатньо повними; дає відповідь на запитання, але допускає деякі помилки; є поодинокі недоліки в послідовності викладання матеріалу і мовленнєвому оформленні.
159	Знання вступника є достатньо повними; дає відповідь на запитання, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; є поодинокі недоліки в послідовності викладання матеріалу і мовленнєвому оформленні; наводить самостійно приклади, але є неточності.
160	Знання вступника є достатньо повними; дає відповідь на запитання, але допускає деякі помилки, які сам виправляє; є поодинокі недоліки в мовленнєвому оформленні; наводить самостійно приклади без пояснень.
161	Вступник надає добре аргументовану, але не завжди чітку та послідовну відповідь на поставлене запитання; застосовує теоретичні знання для вирішення практичних завдань.
162	Вступник надає добре аргументовану, але не завжди чітку та послідовну відповідь на поставлене запитання; застосовує теоретичні знання для вирішення практичних завдань; демонструє приклади, але не в повному обсязі.
163	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, демонструє приклади.
163	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, демонструє приклади.
164	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, демонструє приклади.
165	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, використовує загальновідомі докази у власній аргументації, чітко тлумачить поняття; демонструє приклади.
166	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання в дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, чітко тлумачить поняття; намагається вдало добирати лексичні засоби; демонструє приклади, відсутня аргументація.
167	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, чітко тлумачить поняття; вдало добирає лексичні засоби; демонструє приклади, наявна часткова аргументація.
168	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, чітко тлумачить поняття; вдало добирає лексичні засоби; відповідь повна, хоча їй бракує власних суджень; демонструє приклади.
169	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, чітко тлумачить поняття; вдало добирає лексичні засоби; відповідь повна, правильна, хоча їй бракує власних суджень; демонструє приклади.
170	Вступник вільно володіє вивченим матеріалом, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, чітко тлумачить поняття; вдало добирає лексичні засоби; відповідь повна, правильна, логічна, обґрунтована, хоча їй бракує власних суджень; демонструє приклади.
171	Вступник володіє глибокими знаннями; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; наводить декілька прикладів певного правила, закону та закономірності, але є неточності; бракує єдності і стилю.
172	Вступник володіє глибокими знаннями; не дуже чітко тлумачить поняття; намагається частково робити аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; наводить декілька прикладів певного правила, закону та закономірності, але з деякими неточностями.
173	Вступник володіє глибокими знаннями; не дуже чітко тлумачить поняття; намагається частково робити аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; критично оцінює окремі нові мовні та біологічні факти, явища, ідеї, наводить небагато прикладів.
174	Вступник володіє глибокими знаннями; не дуже чітко тлумачить поняття; робить аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; наводить майже половину прикладів відповідного правила, закону та закономірності.
175	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями; чітко тлумачить поняття; робить

	аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; критично оцінює окремі нові мовні та біологічні факти, явища, ідеї, наводить половину прикладів відповідного правила.
176	Вступник володіє глибокими знаннями; чітко тлумачить поняття; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; не дуже вдало добирає лексичні засоби і використовує біологічні терміни; наводить приклади, але є неточності.
177	Вступник володіє глибокими знаннями; чітко тлумачить поняття; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; вдало добирає лексичні засоби та біологічні терміни; наводить приклади, але є неточності.
178	Вступник володіє глибокими знаннями; чітко тлумачить поняття; робить аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; вдало добирає лексичні засоби та біологічні терміни; наводить приклади, але є певні неточності.
179	Вступник володіє глибокими знаннями, намагається використати їх у нестандартних ситуаціях; чітко тлумачить поняття; робить аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; вдало добирає лексичні засоби та біологічні терміни; намагається наводити власні приклади на підтвердження певних думок, але з певними неточностями.
180	Вступник володіє глибокими знаннями, використовує їх у нестандартних ситуаціях; чітко тлумачить поняття; робить аргументовані висновки; застосовує набуті знання, виконуючи практичні завдання; мова відзначається точністю слововживання, додержанням стильової єдності; наводить приклади.
181	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; намагається застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності; наводить декілька прикладів.
182	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; намагається застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній та теоретичній діяльності; правильний виклад питання, що супроводжується правильними прикладами, але є неточності.
183	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у теоретичній діяльності; правильний виклад питання, що супроводжується прикладами.
184	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у теоретичній та практичній діяльності; повний, правильний виклад питання, що супроводжується прикладами.
185	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у теоретичній діяльності; повний, правильний, послідовний виклад питання, що супроводжується прикладами.
186	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у теоретичній й практичній діяльності; повний, правильний, послідовний виклад питання, що супроводжується прикладами з деякими поясненнями.
187	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній та теоретичній діяльності; повний, правильний, послідовний, зв'язний виклад питання, що супроводжується прикладами.
188	Вступник володіє глибокими й міцними знаннями з предметів; уміє застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у теоретичній й практичній діяльності; повний, правильний, послідовний, зв'язний виклад питання, що супроводжується прикладами з деякими поясненнями.
189	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається граматичною правильністю; вміло застосовує свої знання на практиці; наводить приклади до певного питання, але є незначні неточності.
190	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається багатством словника, граматичною правильністю; вміло застосовує свої знання на практиці; наводить приклади.
191	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається багатством словника, граматичною правильністю; вміло застосовує свої знання на практиці; наводить декілька прикладів.
192	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається багатством словника, граматичною правильністю; вміло застосовує

	свої знання на практиці; наводить приклади, намагається їх аргументувати.
193	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається багатством словника, граматичною правильністю; вміло застосовує свої знання на практиці; наводить приклади до всіх правил, законів та закономірностей відповідного питання.
194	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається багатством словника, граматичною правильністю; вміло застосовує свої знання на практиці; наводить приклади до всіх правил, законів та закономірностей відповідного питання, та аргументує свою відповідь.
195	Вступник володіє глибокими, міцними й узагальненими знаннями з предметів; відповідь у цілому відзначається багатством словника, граматичною правильністю; вміло застосовує свої знання на практиці; наводить приклади до всіх правил, законів та закономірностей відповідного питання і намагається самостійно доводити власну думку.
196	Вступник має системні, дієві знання, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу явищ; відповідь повна, глибока, аргументована, уміє застосовувати знання творчо; наводить приклади.
197	Вступник має системні, дієві знання, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу явищ; відповідь повна, глибока, аргументована, уміє застосовувати знання творчо; відповідь відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю; наводить приклади, але є незначні неточності.
198	Вступник має системні, дієві знання, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу явищ; відповідь повна, глибока, аргументована, уміє застосовувати знання творчо; відповідь відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю; наводить приклади.
199	Вступник має системні, дієві знання, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу явищ; відповідь повна, глибока, аргументована, уміє застосовувати знання творчо; відповідь відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю; наводить багато прикладів.
200	Вступник має системні, дієві знання, користується широким арсеналом засобів доказів своєї думки; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу явищ; відповідь повна, глибока, аргументована, уміє застосовувати знання творчо; відповідь відзначається багатством слововживання, граматичною правильністю; наводить приклади до всіх правил, законів та закономірностей відповідного питання.

6. Література.

6.1. З української мови:

1. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо. – К.: Либідь, 1991. – 254с.
2. Ваш репетитор з української мови: Посібник. Вид. 2-е / кол. авторів під керівн. М.Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2003. – 72 с.
3. Ніколасенко І.О., Терновська Т.П., Ужченко В.Д. Збірник вправ і завдань з української мови. Для підготовки до випускних і вступних іспитів. – К.: Освіта, 1997. – 224 с.
4. Олійник О. Українська мова 10 –11 . Підручник для 10-11 класів середньої школи. – К.: Вікторія, 1998. - 467 с.
5. Пентилюк М.І., Іващенко О.В. Українська мова: Підручник- комплект. – К.: Ленвіт, 2001. – 352 с.
6. Сагач Г.М. Золотослів: Навчальний посібник для середніх і вищих навчальних закладів. - К.: Райдуга, 1993.– 378с.
7. Скуратівський Л.В. Українська мова. Елементи практичної риторики: Додаток до підручника”Українська мова, 10-11 кл.” для загальноосв. навч. закладів з укр. та рос. мовами навчання. – К.: Освіта, 2004. – 128 с.
8. Томан Іржі. Мистецтво говорити: Пер. з чес. В.І.Романця. – 3-є вид. – К.: Україна, 1996.– 269 с.
9. Українська мова: Підруч. для 10-11 кл. шк.. з укр. та рос. мовами навчання/ О.М.Беляєв, Л.М.Симоненкова, Л.В.Скуратівський, Г.Т.Шелехова. – К.: Освіта, 1997. – 240 с.
10. Українська мова: Підручник для учнів старших класів середніх навчальних закладів нефілологічного профілю та абітурієнтів /Галетова А.Г., Гайдаєнко І.В., Горошкіна О.М., Паламарчук О.С., Пентилюк М.І. – К.: Ленвіт, 2003. – 272 с.
11. Учїться висловлюватися / П.І.Білоусенко, Ю.О.Арешенков, Г.М.Віняр та ін. – К.: Рад шк., 1990. – 126 с.

6.2. З біології:

1. Остапченко Л.І. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підруч. для 10-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2019. 192 с., іл.
2. Соболев В. І. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. заг. серед. освіти.. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2018. 272 с., іл.
3. Андерсон О.А., Вихренко М.А., Чернінський А.О. Біологія і екологія : підруч. для 10 кл. закладів загальної середньої освіти: рівень стандарту. Київ: Школяр, 2018. 216 с., іл.
4. Задорожний К. М. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків: Вид-во «Ранок», 2018. 208 с., іл.
5. Шаламов Р.В., Носов Г.А., Каліберда М.С., Комісаров А.В. Біологія і екологія : підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Харків: Соняшник, 2018. 312 с., іл
6. Остапченко Л.І. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підруч. для 11-го кл. закл. заг. серед. освіти. Київ: Генеза, 2019. 208 с., іл.
7. Соболев В. І. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. заг. серед. освіти. Кам'янець-Подільський: Абетка, 2019. 256 с., іл.
8. Андерсон О.А., Вихренко М.А., Чернінський А.О., Міюс С.М. Біологія і екологія: підруч. для 11 кл. закладів загальної середньої освіти : рівень стандарту.

Київ: Школяр, 2019. 216 с., іл.

9. Задорожний К.М. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підруч. для 11 кл. закл. загал. серед. освіти. Харків: Вид-во «Ранок», 2019. 208 с., іл.

10. Шаламов Р.В., Каліберда М.С., Носов Г.А. Біологія і екологія (рівень стандарту) : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Харків: Соняшник, 2019. 320 с., іл.